

Artur Dobry

Romantyczna restauracja kaplicy domowej wielkich mistrzów na zamku w Malborku

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3, 351-360

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Artur Dobry

Romantyczna restauracja kaplicy domowej wielkich mistrzów na zamku w Malborku

Kaplica pod wezwaniem św. Katarzyny znajduje się w Pałacu Wielkich Mistrzów na pierwszym piętrze. Od czasów średniowiecza nazywana była „kaplicą wielkich mistrzów” lub „kaplicą domową wielkich mistrzów” (Hochmeister Kapelle, Hochmeister Haus-Kapelle). W czasach krzyżackich wyróżnić można dwie fazy jej budowy. Podczas pierwszej, z lat około 1335—1340, wybudowano trójprzęsłowe, zamknięte wielobocznie od wschodu wnętrze ze sklepieniami krzyżowo-żebrowymi. W drugim etapie, który nastąpił w latach 1393—1398, zmieniono całkowicie pierwotny układ: rozebrano wieloboczne zamknięcie kaplicy i wzniesiono od wschodu prostą ścianę. Wewnątrz wymieniono sklepienie krzyżowo-żebrowe na gwiaździste.

Liczne przebudowy w okresie nowożytnym, m.in. wyburzenia wewnętrznej ściany działowej od zachodu i sklepienia w kruchcie czy przekształcenie kaplicy w klatkę schodową, a także dobudowa schodów przy wschodniej elewacji, doprowadziły do zatracenia średniowiecznego wyrazu kaplicy. Podobnie jak inne wnętrza Pałacu była ona też poddana degradacji na przełomie XVIII i XIX w., w związku z działającą tam pruską manufakturą bawełny i mieszkaniami tkaczy.

W okresie pierwszej restauracji zamku, zwanej „romantyczną”, zasadniczym pracem rekonstrukcyjnym i konserwatorskim poddano elewacje oraz wnętrza Pałacu Wielkich Mistrzów. Przemianom tym podlegała również kaplica św. Katarzyny.

W związku z wydanym w 1804 r. przez króla Fryderyka Wilhelma III rozkazem gabinetowym o zaprzestaniu niszczenia zamku oraz o jego odbudowie, dwa lata później podjęto prace naprawcze przy dachach Pałacu. Niestety, kilkuletni okres wojen napoleońskich, który nastąpił wkrótce, spowodował wstrzymanie prac. Dopiero w 1815 r., dzięki osobistemu zaangażowaniu nadprezydenta Prus Zachodnich Theodora von Schöna, rozpoczęto planowe prace restauracyjne¹. Projekty opiniował i przygotowywał architekt królewski z Berlina Karl Friedrich Schinkel.

Pracami objęto najpierw elewacje Pałacu. Początkowo prowadzone były przy północno-wschodniej partii od strony dziedzińca. Rozebrany został nowożytny budynek kancelarii (zwany też domkiem kapelana) wraz ze schodami prowadzącymi na pierwsze piętro. Dzięki tej akcji odsłonięto dawne, częściowo zachowane średniowieczne elewacje, które poddano dokładnym oględzinom. W listopadzie 1817 r. pastor Wilhelm Häbler, malborski archiwista i historyk, dokonał odkrycia zamurowanego w ścianie północnej

¹ B. Schmid, *Oberpräsident von Schön und die Marienburg*, Schriften der Königsberger Gelehrten Gesellschaft, 15/16 Jahr, H. 4, s. 24.

ostrołucznego okna wraz z zachowaną dekoracją maswerkową². Kształt okna wskazywał na sakralny charakter wnętrza. Potwierdziło się to w przeprowadzonych natychmiast badaniach archiwalnych. Häblerowi udało się odnaleźć w źródłach krzyżackich informację o istnieniu w Pałacu kaplicy domowej wielkiego mistrza³. Stwierdzono zatem, że funkcjonująca ówczesnie jako sień klatki schodowej przestrzeń, była przebudowaną kaplicą. Dodatkowym dowodem na to było odnalezienie trzech otworów okiennych w ścianie wschodniej, a później fragmentów malowideł ściennych.

W 1819 r. rozpoczęto intensywne działania przy elewacjach. Na podstawie odsłoniętych wcześniej fragmentów postanowiono zrekonstruować ściany północną i wschodnią kaplicy, umieszczając w nich ostrołukowe otwory okienne z dekoracją maswerkową⁴. W planie prac na drugą połowę 1819 r., kierownik robót na zamku August Gersdorff relacjonował von Schönowi o ustawieniu we wrześniu rusztowań przy stronie północnej, w celu skucia starego tynku⁵. W październiku prace były tak zaawansowane, że postanowiono jeszcze w bieżącym roku wstawić maswerki okienne i zafugować ceglano elewacji. W połowie miesiąca Gersdorff doniósł nadprezydentowi o ukończeniu prac przy ścianach zewnętrznych i o ciepłym przyjęciu nowego wyglądu tej części zamku przez malborczyków⁶.

W latach dwudziestych podjęto jeszcze prace wykończeniowe przy świeżo zrekonstruowanych licach ścian kaplicy. Odczyszczano cegłę i detal architektoniczny. Całkowite zamknięcie restauracji elewacji nastąpiło dopiero w 1827 r., w momencie wzniesienia ponad fasadą wschodnią szczytu w neogotyckich formach.

Dzięki ustaleniom historyków mogły być też rozpoczęte prace koncepcyjne nad stworzeniem projektu restauracji wnętrza oraz zbiórka pieniędzy wśród duchowieństwa ewangelickiego i osób świeckich⁷. W pierwszym etapie prac budowlanych przekształceniom poddana została kruchta. W 1818 r. usunięto drewniany strop, który dzielił ją na dwie kondygnacje mieszkalne. Odkryto wówczas na jednym z pól sklepienia fragment malowidła z kłęzącą postacią trzymającą książkę, a na ścianie zachodniej m.in. dwa krzyże z otworami na środku, interpretowanymi przez Eichendorffa jako miejsca na podtrzymywanie świeczników⁸. W tym samym roku scalone wnętrze otynkowano, zrekonstruowano otwór okienny z maswerkkiem i położono nową posadzkę z płyt wapiennych.

W związku z częściowym zakończeniem restauracji elewacji do Malborka przyjechał Schinkel, którego jako wytrawnego znawcę dawnej architektury polecił w swoim liście do von Schöna kanclerz, książę von Hardenberg. Berliński dostojnik oświadczył również, że

2 J. von Eichendorff, *Die Wiederherstellung des Schlosses des deutschen Ordensritter zu Marienburg*, Berlin 1844, s. 113.

3 Ibidem; Archiwum Państwowe w Elblągu z siedzibą w Malborku (dalej: APE), zespół Schloßbauverwaltung Marienburg, 206/204, Acta des Königl. Ober-Praesidii von Westpr. zu Danzig. Die Wiederherstellung des Schlosses in Marienburg betreffen. Vol: IV angefangen den 13ten Jan. 1819, pag. 671—672 [pismo Häblera do nadprezydenta von Schöna z 6XI 1819 r.].

4 APE 206/298, Rechnung über die zu Ausbau und zur Unterhaltung des Schlosses Marienburg, vereinnahmten und verausgabten Gelder 1819—1824, pag. 26—27 [zestawienie wydatków na prace restauracyjne w 1819 r.].

5 APE 206/204, pag. 427 [list Gersdorffa do von Schöna z 6IX 1819 r.].

6 Ibidem, pag. 464 [list Gersdorffa do von Schöna z 17X 1819 r.].

7 Ibidem, pag. 420, 423 [pisma do zarządu rejencji w Gdańsku].

8 H. Domańska, *Pałac Wielkiego Mistrza. Dokumentacja naukowa*, Pracownia Dokumentacji Historycznej PKZ Oddział Gdańsk, Gdańsk 1963 [mps], s. 36; J. von Eichendorff, op. cit., s. 18.

„artystyczna dłoń architekta pomoże w realizacji zamierzeń i życzeń nadprezydenta”⁹. Faktycznie, rezultatem malborskiej wizyty Schinkla były liczne zmiany w dotychczasowych projektach odbudowy oraz autorski program restauracji i wystroju wnętrz Pałacu. Uwagi dotyczące planów Schinkla przedstawił Häbler. W swoim szeroko rozbudowanym, popartym dowodami źródłowymi piśmie do von Schöna, zawarł ważne informacje o historii i ukształtowaniu wnętrza Pałacu, również kaplicy domowej wielkich mistrzów¹⁰. Mimo zniszczeń we wnętrzu, Häbler ustalił miejsce ołtarza na osi pod środkowym oknem, które wraz z fragmentem dekoracji maswerkowej i dwiema szybami z jasnego szkła odsłonięto w 1817 r. Zwrócił też uwagę na to, że zanim kaplicę teraz odczyszczono, odnaleziono ślady błękitnej farby na ścianie i żółte paski w spływach sklepienia¹¹.

Istotnym zagadnieniem rozpatrywanym przez pastora była kwestia umiejscowienia ściany oddzielającej kaplicę od izby mieszkalnej. Häbler pisze: „drugie pomieszczenie, które ma znacząco niższe sklepienie niż kaplica, sklepienie beczkowe, było prawdopodobnie oddzielone przez ścianę, lecz czy drewnianą, czy murowaną, o tym mogą wypowiedzieć się znawcy. Po prawej stronie były znaczne wyraźne ślady ściętej ściany, ale nie tak wyraźne po przeciwnej stronie. Tu mogła być wybudowana ścianka działowa i w ten sposób powstałoby pomieszczenie, w którym kapelan domowy, który był już nie tylko bratem zakonnym, lecz już kapłanem, przechowywał paramenty kaplicy, może ornat itd.”¹²

W 1820 r. nie prowadzono istotniejszych prac we wnętrzu kaplicy. Wykonano tylko nowe tynki na ścianach oraz przygotowano nisze okienne do wstawienia oszklenia witrażowego¹³. Odnowienie kruchty, wykonane w tym właśnie roku, sponsorowała rodzina hrabiów Dohna ze Słobit. Dzięki ich pomocy położono nowy tynk na sklepieniu, część płytek ceramicznych na podłodze oraz zainstalowano w ostrołukowej arkadzie drewniane drzwi, zdobione dekoracją snycerską¹⁴.

Główna faza prac we wnętrzu kaplicy rozpoczęła się w 1821 r. Zbiórka pieniędzy wśród duchowieństwa ewangelickiego wydatnie wzmocniła środki na ten cel, finansowane jednak w największym stopniu przez skarb państwa¹⁵. W planach na ten rok znalazła się kompleksowa restauracja kaplicy, łącznie z odnową wystroju i stworzeniem nowego wyposażenia. W sprawozdaniu Gersdorffa dla następcy tronu, późniejszego króla Fryderyka Wilhelma IV, czytamy, że „kaplica wielkich mistrzów w tymże roku zamknięta zostanie przez okna i drzwi a ołtarz zostanie wymurowany. Okna zostaną wymalowane według wskazówek tajnego radcy Schinkla”¹⁶. Zgodnie z tymi planami już w czerwcu wymurowana została mensa ołtarzowa, otoczona kamiennymi płytkami i pokryta marmurową płytą. Posadzkę wykonano ze szwedzkich flizów wapiennych, podobnie jak w kruchcie. Wyremontowano też sklepienie i naprawiono jego wsporniki.

9 APE 206/204, pag. 467 [list Hardenberga do von Schöna z 7X 1819 r.].

10 Ibidem, pag. 671—675 [załącznik do pisma z 6XI 1819 r.].

11 Ibidem, pag. 675; odkrycie nastąpiło po zeszkrobaniu zatynkowanej zaprawy.

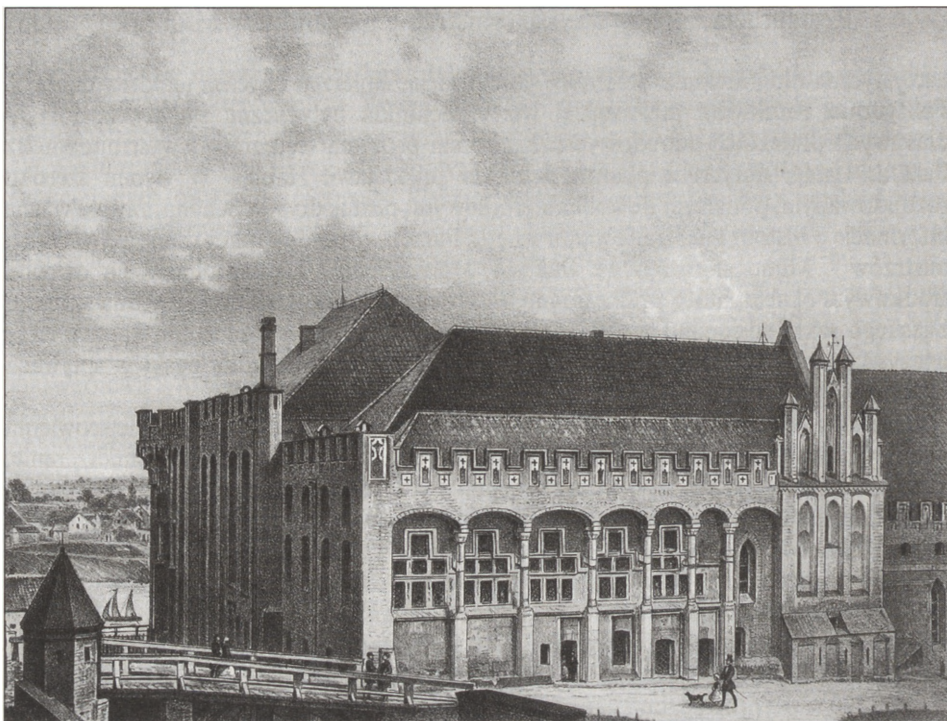
12 Ibidem.

13 APE 206/298, pag. 34.

14 Ibidem, pag. 225 [sprawozdanie finansowe kosztów remontu kruchty z grudnia 1820 r.].

15 APE 206/205, pag. 208—212 [Bau Plan für Marienburg pro 1821]; na kaplicę duchowieństwo uzbierało przeszło 460 talarów, podobną kwotę przekazał hrabia Dohna. W 1821 r. z budżetu państwa przekazano tylko na prace budowlane 297 talarów.

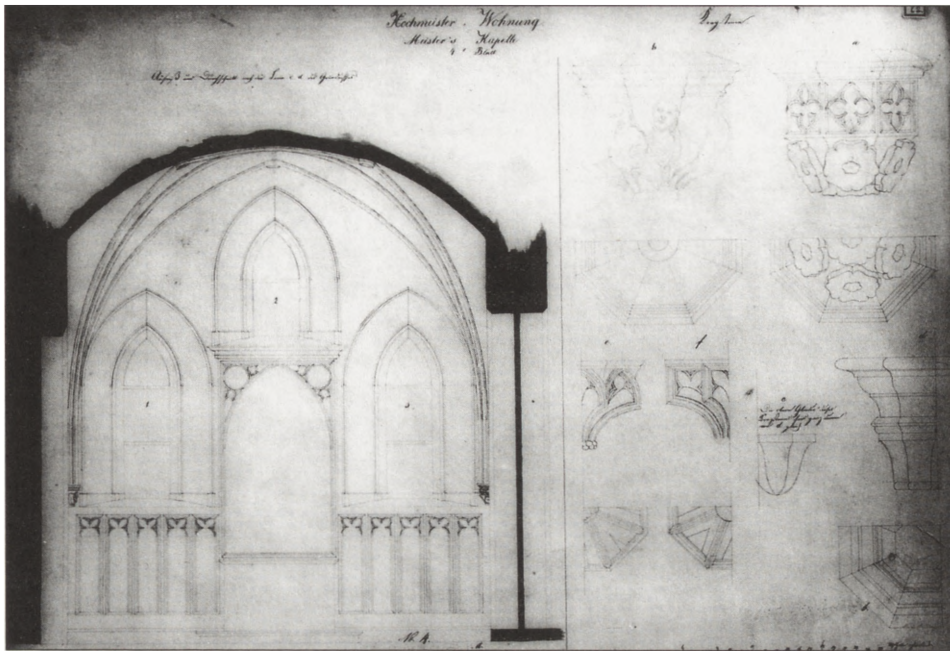
16 Ibidem, pag. 151 [list Gersdorffa z 9IV 1821 r.].

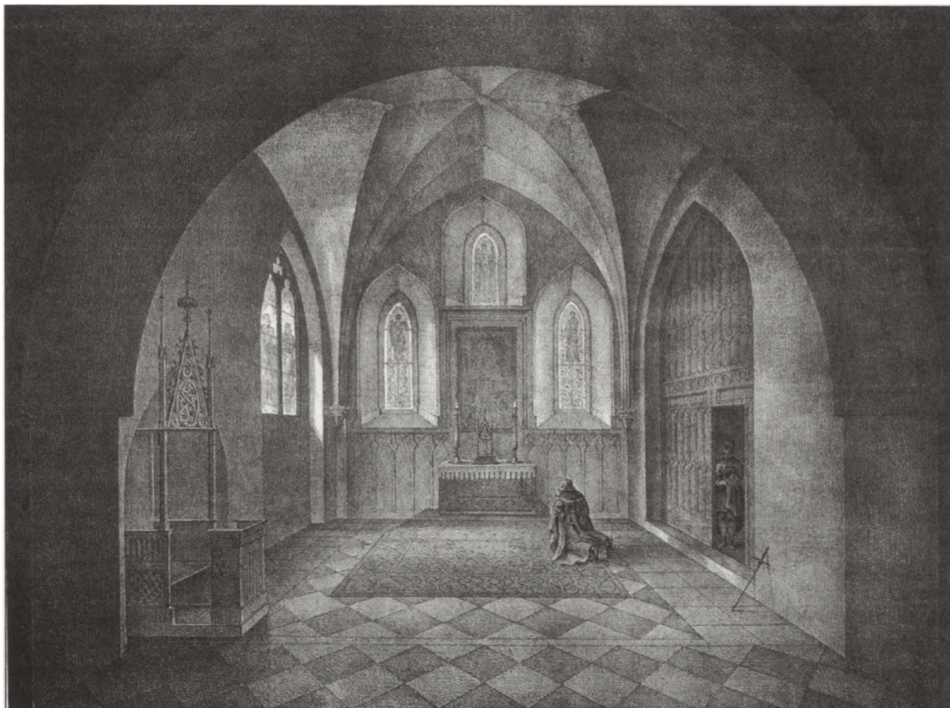
Pałac Wielkich Mistrzów, elewacja wschodnia wraz z kaplicą; wyd. H. Rahnenfuehrer, druk Winckelmann u. Söhne; po 1850 r. (MZM/R/80)

Kaplica św. Katarzyny, widok od strony skrzydła północnego Zamku Średniego; ok. 1895 r. (MZM/DH/692/11)

Przekrój poprzeczny wnętrza kaplicy, widok na ścianę wschodnią oraz rysunki średniowiecznego detalu architektonicznego; 1824 r. (APE 206/790)

Wnętrze kaplicy w kierunku wschodnim; rys. Johann Heinrich Hoorn, wyd. August Rahnke; 1834 r. (MZM/R/621)

Widok wnętrza kruchty i wejście do kaplicy; rys. Johann Heinrich Hoorn, wyd. August Rahnke; 1834 r. (MZM/R/623)

Wnętrze kaplicy św. Katarzyny; pocztówka z ok. 1914 r. (MZM/DH/1598)

Witraz okna północnego według projektu Alberta Höckera, św. Jan Chrzciciel i św. Jan Ewangelista; ok. 1914 r. (MZM/DH/744/16)

Przy okazji odsłonięto resztki starych malowideł, m.in. dwa przedstawienia świętych, z nieczytelnymi niestety napisami na banderolach¹⁷. Dużym zleceniem mógł się poszczycić stolarz, którego najważniejszym zadaniem było wykonanie drzwi i dębowej ścianki działowej z dekoracjami snycerskimi¹⁸.

Uzupełnieniem wystroju miało być oszklenie witrażowe. Wykonane przez monachijskiego malarza Franka przedstawienia na szkle, zakupione dla Malborka, nie spełniły oczekiwań restauratorów. Gersdorff określił je jako wadliwe i poprosił o pomoc Schinkla¹⁹. Na podstawie jego zaleceń, znany już witrażysta Albert Höcker wypracował projekty do trzech okien od strony wschodniej i okna północnego. W wielkim oknie od

17 APE 206/205, pag. 275 [list Gersdorffa do Schöna z 30 VI 1821 r.].

18 Ibidem, pag. 223 [Berechnung der Kosten welche pro 1821 zum Ausbau der Hochmeisterlichen Kapelle im Schloße Marienburg erforderlich sind; 20 II 1821 r.].

19 APE 206/206, Acta des Königl. Ober Praesidii von Westpr. zu Danzig. Die Wiederherstellung des Schlosses in Marienburg betreffend. Vol. VIII angefangen den 7ten July 1821, pag. 350 [list Gersdorffa do von Schöna z 31 1822 r.].

północy przedstawione zostały wizerunki św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty. W oknach wschodnich natomiast znalazły się postaci muzykujących aniołów²⁰. Również w kruchcie, w październiku 1822 r., ukończono i wstawiono duży witraż w otworze okiennym, przedstawiający w części środkowej herb Sartoriusa von Schwandenfeld z Tarkowic, który na restaurację wnętrza przeznaczył 300 talarów²¹. Techniczna strona montażu należała do mistrza szklarskiego Plagemanna²².

W tym samym roku we wnętrzach kruchty i kaplicy wykonywano liczne prace naprawcze przy sklepieniach i ścianach (tynkowanie i ujednolicanie) oraz wykonywano naprawę zachowanego detalu architektonicznego. Zakończyły się też prace w przedsionku przy układaniu posadzki z wapiennych brązowych i białych płytek sprowadzonych ze Szwecji²³. Marmurowe płyty w kaplicy ułożono dopiero w roku następnym. Mistrz stolarski Jahn przygotował i zamontował dębową ścianę oraz dwuskrzydłowe drzwi z dekoracją snycerską, umieszczone w arkadzie pomiędzy kruchtą a kaplicą. Również on wykonał drzwi do garderoby i izby mieszkalnej wielkiego mistrza²⁴.

W roku 1823 w części wschodniej kaplicy, wokół murowanej mensy ołtarzowej pokrytej brązową marmurową płytą, położono posadzkę z białych i czarnych marmurowych płytek. W części zachodniej ułożono natomiast, podobnie jak w przedsionku, płytki z wapienia. Na ścianie ołtarzowej, pod oknami, sztukator Schütz wykonał stiukową okładzinę w formie dekoracji złożonej z laskowań i maswerków²⁵.

Wraz z pracami wykończeniowymi wnętrza przygotowywane było wyposażenie kaplicy. Pod koniec 1822 r. opracowany został projekt wielkiego, wiszącego, metalowego świecznika, określanego wówczas „staroniemiecki”. Na prośbę Gersdorffa został on zamówiony i wykonany w Berlinie. W roku następnym zaczęły pojawiać się, oprócz zakupów, również dary od różnych osób, chcących przyczynić się do dopełnienia świeżo odrestaurowanego wnętrza kaplicy dziełami sztuki sakralnej. Ogromne zasługi w dziele wyposażania miało duchowieństwo ewangelickie, które prowadziło zbiórkę pieniędzy wśród parafian mieszkających w Prusach.

W 1823 r. zakupiono od C. G. Wenera dwa zabytkowe, brązowe lichtarze, które stały na ołtarzu²⁶. Pozyskano też dekoracyjne pokrycia z aksamitu i czerwonego sukna. Poszukiwano też obrazu ołtarzowego — malowanego lub z przedstawieniem rzeźbiarskim. Zgodnie z zarządzeniem Schöna postanowiono zainstalować tu przekazany przez króla obraz olejny. Nie posiadał on jednak ram i był w złym stanie. Gersdorff ponadto uważał, że dzieło nie powinno stać na ołtarzu, a jedynie wisieć na ścianie²⁷. Tak też zrobiono — włożony do nowej ramy obraz powieszono nad mensą, na ścianie wschodniej.

20 APE 206/209, pag. 31—32 [pismo Gersdorffa do von Schöna z 16 XII 1823 r.]; APE 206/298, pag. 311.

21 APE 206/207, Acta des Königl. Ober Praesidii von Westpr. zu Danzig. Die Wiederherstellung des Schlosses in Marienburg betreffend. Vol. X angefangen den 16 September 1822, pag. 88 [list Gersdorffa do von Schöna z 28 X 1822 r.].

22 APE 206/298, pag. 124—125 [zestawienie wydatków na prace restauracyjne w 1821 r.].

23 APE 206/207, pag. 205 [wykaz wydatków za rok 1822]; APE 206/298, pag. 200 [Rechnung über die zum Ausbau des Schlosses Marienburg im Jahre 1822 vereinnahmten und verausgabten Gelder mit Bemerkungen was dafür geschehen ist].

24 APE 206/298, pag. 193, 199.

25 Ibidem, pag. 310—311 [rachunek zbiorczy wykonanych prac i zakupów w 1823 r.]; APE 206/208, pag. 307 [Anschlag von den Kosten zur Vollendung der Hochmeisterlichen Kapelle im Schloße Marienburg].

26 APE 206/298, pag. 310.

27 APE 206/342, Beläge zur Rechnung von Marienburger Schlosses — Baufonds, pag. 397 [list Gersdorffa do von Schöna z 19 VIII 1826 r.].

Na ołtarz trafił również ofiarowany przez królewskiego tajnego radcę Müllera burztynowy krucyfiks. Z funduszy ofiarowanych przez duchowieństwo wykonano niewielkie tabernakulum i zakupiono kielichy²⁸. Przed ołtarzem ułożony został ręcznie tkany dywan. W 1844 r. wzmiankowany jest też u Eichendorffa dyptyk komtura Thilo von Loricha, który przechowywano w kaplicy (w inwentarzu z 1851 r. już go nie ma)²⁹.

Do wnętrza kaplicy wstawiono następnie szafę wnękową, wykonaną przez mistrza stolarskiego Jahna, w której miało być przechowywane nowe i wcześniej zakupione wyposażenie³⁰. W 1828 r. na zlecenie nieznanego, prywatnego fundatora zostało przygotowane i ustawione przy ścianie północnej siedzisko-kłęcznik z dębowego drewna, bogato zdobione dekoracją snycerską. Pozostałe elementy wyposażenia kaplicy pojawiały się kolejno w latach późniejszych. Dokładne spisy przynoszą inwentarze Zamku Średniego, przechowywane obecnie w zespole akt Zarządu Odbudowy Zamku. I tak dla roku 1851³¹ z wyposażenia kaplicy odnotowano w inwentarzu m.in.: cztery dębowe ławy z oparciem i rzeźbionymi listwami; jeden, przez Jego Majestat Króla ofiarowany kaplicy wielkiego mistrza, obraz ołtarzowy przedstawiający Narodzenie Chrystusa; obrazy olejne na drewnie ze złotym tłem, sceny z życia Maryi, ofiarowane przez starostę Waagena z Kłajpedy (16 sztuk); dwa świeczniki ołtarzowe z brązu (na ołtarzu w kaplicy); starą Biblię w skórzanej oprawie ze złożonym brzegiem; pulpit ołtarzowy (od ekscelencji von Schöna); czerwone, aksamitne, wyszywane złotem pokrycie ołtarza; podobnie pokrycie pulpitu; białe, ze staroniemieckimi ozdobami, wyszywane pokrycie ołtarza; czerwone sukno do przykrycia ołtarza; cambray do przykrycia ołtarza i pulpitu ołtarzowego; dywan przed ołtarzem, z niebieskim tłem, i tkanymi żółtymi kwiatami lili i palmami; ceratę pod dywanem ołtarzowym; tabernakulum z czarno lakierowanego drewna; krucyfiks z burztynu 15 cm wysokości; w staroniemieckim stylu ozdobiony kłęcznik z cokołem.

W inwentarzu z roku 1894 odnotowano³²: stół, cztery dębowe ławy z oparciem i rzeźbionymi listwami; dwa świeczniki ołtarzowe z brązu; biblię w skórzanej oprawie ze złożonym brzegiem; pulpit ołtarzowy; czerwone, aksamitne, wyszywane złotem pokrycie ołtarza; podobnie pokrycie pulpitu; białe, ze staroniemieckimi ozdobami, wyszywane pokrycie ołtarza; czerwone sukno do przykrycia ołtarza; dwie cambray do przykrycia ołtarza i pulpitu ołtarzowego; „przez malborskie panny, na święto sekularyzacji w 1872 r.,

28 Ibidem, pag. 625 [list Gersdorffa do von Schöna z 311827 r.]; APE 206/33, Acta des Königlichen Regierungs-Präsidiu zu Danzig betreffend die Verwaltung des Königlichen Schlosses zu Marienburg von 6ten Januar 1854 bis zum 6ten Juli 1856. Vol. I, pag. 47.

29 J. von Eichendorff, op. cit., s. 118.

30 APE 206/298, pag. 356 [rachunek zbiorczy za 1824 r.].

31 APE 206/35, Acta Manualia betreffend die Inventarien — Verzeichnisse des Königlichen Schlosses Marienburg [„Verzeichniß derjenigen Inventariestücke des Schlosses Marienburg welche nach der Verhandlung vom 5ten October 1825 mit dem fertigen Theile des Schlosses zur ferneren, aus Königlichen Fonds zu bewirkenden Unterhaltung übergeben, dem Schlosse seitdem geschenkt oder späterhin aus dem Königlichen Schloßunterhaltungsfonds angeschafft sind, welche beim Ausbau des Schlosses im Jahr 1851 in Zu- und Abgang gebracht sind.”].

32 APE 206/9, Acta der Königl. Regierungs-Präsidiu zu Danzig, Abtheilung des Innern, betreffend die bauliche Unterhaltung des Königlichen Schlosses in Marienburg und die hierzu bewilligten Geldmittel vom 18ten April 1874 bis zum 4ten Mai 1894, Vol. 4. [„Verzeichniß derjenigen Inventariestücke des Schlosses Marienburg welche nach der Verhandlung vom 5ten October 1825 mit dem fertigen Theile des Schlosses zur ferneren, aus Königlichen Fonds zu bewirkenden Unterhaltung übergeben, dem Schlosse seitdem geschenkt oder späterhin aus dem Königlichen Schloßunterhaltungsfonds angeschafft sind, unter Berücksichtigung der Zu- und Abgänge während des Zeit vom 1. April 1893 (wo das Inventar vom einen Oberschloßwart Sallisch übernommen ist), bis zum 31. März 1894.”].

tkany dywan wraz z wotywnym pluszowym pokryciem”; ceratę pod dywanem ołtarzowym; tabernakulum z czarno lakierowanego drewna; krucyfiks z bursztynu; klęcznik „ozdobiony w staroniemieckim stylu”; jeden, przez J.K.M. Fryderyka Wilhelma III ofiarowany obraz ołtarzowy malowany na drewnie; obrazy na drewnie ze złotym tłem, sceny z życia Maryi, ofiarowane przez starostę Waagena z Kłajpedy (16 sztuk); pokrywę do przykrycia kobierca ołtarzowego; stary, na drewnie malowany obraz Maryi z drzwiczkami ochronnymi i srebrną sukienką.

* * *

Kaplica św. Katarzyny dotrwała w omówionym stanie architektonicznym i ze wszystkimi elementami wyposażenia aż do lat dwudziestych XX w. Wówczas rozpoczął się kolejny, ostatni już etap zmian, które doprowadziły w konsekwencji, zgodnie z projektami Steinbrechta i Schmida, do nadania kaplicy współczesnego wyglądu.

Die Restaurierung der Kapelle der Hochmeister in Marienburg in der Romantik

Zusammenfassung

Im Hochmeisterpalais der Marienburg befindet sich eine Hauskapelle der Hochmeister, die den Namen der hl. Katharina trägt. Während der Romantik wurde ihre Fassade und der Innenraum einer gründlichen Renovierung unterzogen. Die Arbeiten wurden 1815 dank des Engagements des ostpreußischen Oberpräsidenten Theodor von Schön begonnen. Die Entwürfe fertigte der königliche Architekt aus Berlin Karl Friedrich Schinkel an. Die Restaurierung in Marienburg führte August Gersdorff durch.

Zunächst wurde die Wiederherstellung der äußeren Fassade der Kapelle begonnen. Vom 1818 wurden auch die Arbeiten im Innern durchgeführt, wo Gewölbe, westliche Trennwand sowie Fußboden renoviert wurden. In den Jahren 1822–1823 konzentrierten sich die Arbeiten im Innern auf die Erneuerung der Ausstattung, die Konservierung der Gemälde sowie die Montage der Holzschnitzerei und der Bundgläser. Die Restaurierung der Kapelle dauerte bis 1827.